

Καλή φωτογραφία & καλός φωτογράφος

Μερικοί ισχυρίζονται ότι η τέχνη είναι υποκειμενική. Η τέχνη δεν είναι υποκειμενική. Η τέχνη έχει αντικειμενικές αξίες-και υποκειμενικές ερμηνείες. Όπως αναφέρει ο Μαρσέλ Μαρτέν, ο κάθε θεατής αντιδράει σύμφωνα με τα «γούστα» του, την αγωγή του, την καλλιέργειά του, τις ηθικές, πολιτικές και κοινωνικές του απόψεις, τις προκαταλήψεις και τις άγνοιες του. Και όλα αυτά, σε συνδυασμό με το σύνολο των ψυχολογικών του αντιδράσεων, εκείνη τη στιγμή.

Τώρα, σχετικά με την τέχνη της φωτογραφίας. Το 1839 χρησιμοποιήθηκε, για πρώτη φορά, ο όρος “φωτογραφία” από το Sir John Herschel. Έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε, αλλά σε σχέση με τη μουσική, τη ζωγραφική, το θέατρο... η φωτογραφία είναι μια πολύ νέα τέχνη. Αυτός είναι και ο λόγος που συμβαδίζει με την εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία, με τον καιρό, την έκανε αδιανόητα προσιτή στο ευρύ κοινό. Με αποτέλεσμα σήμερα, με τη ψηφιακή τεχνολογία, να είναι διαδεδομένη όσο ποτέ άλλοτε στο παρελθόν. Αυτά είναι τα καλά νέα. Τα κακά νέα είναι, ότι η φωτογραφία, σαν τέχνη -και όχι μόνο- εκφυλίστηκε. Φωτογραφίζουν οι πάντες. Φυσικά αυτό δεν είναι κακό. Κακό θα ήταν οι πάντες να έπαιζαν τρομπέτα, χωρίς να ξέρουν μουσική. Ο εκφυλισμός, αναμενόμενο ήταν, δημιούργησε (περισσότερη) σύγχυση σχετικά με το «ποια είναι καλή φωτογραφία».

Στην εφαρμοσμένη - επαγγελματική φωτογραφία, δεν υπάρχουν αυτά τα προβλήματα. Η αξιολόγηση γίνεται πολύ εύκολα και γρήγορα, από την αγορά. Με αυτή την έννοια, ο επαγγελματίας φωτογράφος δεν έχει πρόβλημα ταυτότητας, ή επιβεβαίωσης. Μπορεί να έχει (και σίγουρα έχει) ένα σωρό άλλα προβλήματα -αλλά αυτό της επιβεβαίωσης, δεν το έχει. Αντίθετα, ο καλλιτέχνης φωτογράφος και (ακόμα χειρότερα) ο ερασιτέχνης καλλιτέχνης φωτογράφος, είναι γεμάτος με «ψυχολογικά». Κυρίως αυτός που νομίζει ότι ξέρει, νομίζει ότι είναι, νομίζει ότι αδικείται, αυτός, που συνέχεια νομίζει... Με αποτέλεσμα να τρέφει τον εγωισμό του, να τρέφει και τις καταδιώξεις του, δημιουργώντας αναρίθμητες φωτογραφίες με ελάχιστο, ή καθόλου περιεχόμενο, αλλά με μία καλή τεχνική που ξεγελάει τους περισσότερους, όπως οτιδήποτε είναι στο επίπεδο του μέτριου.

Η φωτογραφική παιδεία για έναν φωτογράφο, είναι ό, τι το ωδείο για ένα μουσικό. Και, ευτυχώς, στην Ελλάδα έχουμε πολλά «ωδεία φωτογραφίας».

Συνεχίζοντας τη διερεύνηση σχετικά με το ποια είναι καλή φωτογραφία. Πρώτα απ’ όλα, μία καλή φωτογραφία προέρχεται από έναν καλό φωτογράφο. Ένας καλός φωτογράφος είναι ο φωτογράφος που, με τις φωτογραφίες του, υποψιάζει τους ανυποψίαστους - και, ταυτόχρονα, επιβεβαιώνει τους υποψιασμένους. Θα αναφέρω ενδεικτικά τρία ονόματα, με τυχαία σειρά: Sebastiao Salgado, Bruce Davidson, Josef Koudelka. Οι φωτογράφοι αυτοί, κατ’ αρχήν, έχουν γενναία ψυχή. Είναι επαναστάτες. Έχουν, επίσης, ευαισθησία, ευφυΐα, οξεία αντίληψη, διορατικότητα, αίσθηση του περιττού, διάθεση για αφαίρεση, καλλιέργεια, μόρφωση και, προπάντων, ικανότητα για υπέρβαση του μέτριου και υψηλή αισθητική. Οι αισθήσεις τους αντιλαμβάνονται το ωραίο, απ’ όπου και αν αυτό προέρχεται και το μυαλό τους, γεμάτο εμμονές, το επεξεργάζεται. Η ψυχή τους, σαν γενναία που είναι, κάνει την υπέρβαση. Η «αποφασιστική στιγμή» σε όλο της το μεγαλείο -η εικόνα έχει καταγραφεί. Απλά πράγματα. Τόσο απλά, που είναι αδιανόητα δύσκολα.

Προσεγγίζοντας τις φωτογραφίες τους (με αυτή τη σιωπηρή σύμβαση, ανάμεσα στο δημιουργό - και στο θεατή) αντιλαμβανόμαστε, αμέσως, ότι το περιεχόμενο τους έχει «πύλη εισόδου». Περνώντας αυτήν την «πύλη» ανακαλύπτουμε το «φορτίο» του δημιουργού. Δεν υπάρχουν λόγια για να εκφραστεί αυτό το συναίσθημα. Ίσως μόνο, η λέξη «ένταση». Η οποία αυξάνεται, τη στιγμή που συνειδητοποιούμε τη σχέση του περιεχομένου με τη φόρμα. Συγκίνηση και σεβασμός. Τίποτα άλλο.

Ανακεφαλαιώνοντας. Οι άνθρωποι αυτοί, είναι φωτογράφοι. Βγάζουν φωτογραφίες... (Δεν «τραβάνε» φωτογραφίες). Άλλοι είναι ζωγράφοι. Ζωγραφίζουν. Κάποιοι άλλοι είναι συγγραφείς. Γράφουν. Φαντάζεστε να ονομάζαμε συγγραφέα όποιον έγραφε; Υποθέτω ότι καταλαβαίνετε όλοι το «υπονοούμενο».

Sebastiao Salgado, Genesis, 2013

Η ένταση της αρχέγονης εικόνας, που όμως είναι σημερινή -είναι σύγχρονη φωτογραφία- ενός αρχέγονου πολιτισμού, που καταγράφει ο Salgado στην επική σειρά Genesis, δημιουργεί μία άγρια -αλλά ταυτόχρονα ονειρική ομορφιά του παρθένου πλανήτη, που όπως λέει ο ίδιος «μας δείχνει την αθωότητα». Πρόκειται για την «αναγέννηση», που έρχεται αμέσως μετά την «καταστροφή», που ο ίδιος φωτογράφησε το 1993 (Workers) και το 2000 (Migrations). Η αναζήτηση αυτή, του Salgado, είναι σιωπηλή αλλά ταυτόχρονα και κραυγαλέα. Είναι εύθραυστη, αλλά και πολύ σκληρή. Είναι απάντηση, η οποία θέτει και πολλά ερωτήματα. Είναι γεμάτη αντιθέσεις. Όπως αυτές του άσπρου και του μαύρου, που δημιουργούν τις μαγικές του εικόνες.

Bruce Davidson, Circus, 1958

Ο νάνος-κλόουν Jimmy Armstrong, στην πιο ρεαλιστική -και ταυτόχρονα ποιητική φωτογραφία της ζωής του. Σκεδόν απόκοσμη η μοναξιά του, σε ένα πρόσωπο θλιβερό και θυμωμένο, σε ένα πρόσωπο που βλέπουμε όλο το κόσμου του τσίρκου, όταν δεν είναι στο τσίρκο... Όσο και να θέλουμε να το ξεπεράσουμε δεν μπορούμε. Ο Davidson μας αναγκάζει να κοιτάζουμε χαμηλά -όπως όταν θα βλέπαμε έναν νάνο στην πραγματικότητα.

Josef Koudelka, Wall, 2009

Η πανοραμική φωτογραφία του Koudelka, δείχνει δύο οδικές κατευθύνσεις (Rachel's Tomb και το Jerusalem). Αυτό ισχύει για τον οδηγό του αυτοκινήτου που θα βρεθεί σε αυτό το σταυροδρόμι. Για τον αναγνώστη - θεατή της εικόνας, υπάρχει άγχος, κλειστοφοβία, θλίψη και τρόμος. Όλα αυτά που μας εγκλωβίζουν στην πανοραμική φωτογραφία, οπότε και θα πρέπει να βρούμε «εσωτερική διαφυγή». Κερδισμένο στοίχημα για έναν φωτογράφο, που, και χωρίς ανθρώπους, οι φωτογραφίες του έχουν ψυχή. Γιατί είναι «εσωτερικά τοπία».

Του ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΚΡΗ

Ο Β.Μ. είναι επαγγελματίας φωτογράφος και καθηγητής στην Ακαδημία Δημιουργικής Φωτογραφίας Leica

